

An illustration of a woman's back and neck. She has dark, curly hair. Her right hand is resting on her neck. She is wearing a large hoop earring with a smaller ring inside it. The background is a warm, brownish-orange color with some white speckles.

Chimamanda Ngozi Adichie

TO,
ČO MÁŠ
OKOLO
KRKU

absynt

Preložila Kristína Karabová

absynt

Chimamanda Ngozi Adichie

**TO, ČO MÁŠ
OKOLO KRKU**

Preložila Kristína Karabová

Pre Ivaru

Copyright © 2009 by Chimamanda Ngozi Adichie

All right reserved

Translation © Kristína Karabová

Design & Layout © Zuzana Bartová

ISBN 978-80-8203-425-0

Publikáciu z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

u. fond
na podporu
umenia

OBSAH

Cela číslo jeden	9
Napodobenina	35
Súkromný zážitok	61
Duchovia	79
Minulý týždeň v pondelok	103
Jumping Monkey Hill	131
To, čo máš okolo krku	155
Americké veľvyslanectvo	173
Chvenie	193
Dohadzovači manželstva	225
Zajtrašok je príliš ďaleko	251
Zanovitá historička	267

CELA ČÍSLO JEDEN

Prvýkrát nás vykradol náš sused Osita, ktorý vliezol dnu cez jedálenské okno a vzal nám televízor, videoprehrávač a videopásy so skladbami *Purple Rain* a *Thriller*, ktoré si môj otec doniesol z Ameriky. Druhýkrát to bol môj brat Nnamabia – zinscenoval vlámanie a ukradol mamke šperky. Stalo sa to v nedeľu. Rodičia boli v našom rodnom meste Mbaise na návšteve našich starých rodičov, takže do kostola sme šli s bratom sami. Nnamabia šoféroval mamkin zelený Peugeot 504. V kostole sme sedeli ako obyčajne, ale nedrgali sme do seba a nedusili smiech, že niekto má škaredý klobúk či rozstrapkaný kaftan, pretože Nnamabia sa zhruba po desiatich minútach zdvihol a bez slova odišiel. Vrátil sa tesne pred tým, ako kňaz povedal: „Omša sa skončila. Chodte v pokoji.“ Trochu ma kvárila zvedavosť. Predstavovala som si, že si vyšiel na cigaretu alebo za nejakým dievčaťom, keďže mal auto pre seba, ale aspoň mi mohol povedať, kam to vlastne ide. Cestou domov sme mlčali. Nnamabia zaparkoval na našej dlhej príjazdovej ceste, a kým odomykal predné dvere, ja som sa zastavila natrhať zopár kvetov z ixory. Keď som vošla do domu, našla som ho nehybne stáť v predsieni.

„Vykradli nás!“ zvolal po anglicky.

Chvíľu mi trvalo, než som jeho slová pochopila a všimla si porozhadzovanú izbu. Už vtedy sa mi zdalo, že šuplíky boli povytahované priam až teatrálnym spôsobom, ako keby to urobil niekto s cieľom zapôsobiť na ľudí, ktorí ich nájdu. Ale možno to bolo jednoducho len tým, že som svojho brata tak dobre poznala.

Neskôr, keď sa rodičia vrátili a začali sa k nám zbíhať susedia, aby nám povedali *ndo* – prejavili ľútosť a účasť –, zalamovali rukami a mykali plecami, sedela som hore u seba v izbe a v tej chvíli som si uvedomila, čo za nevoľnosť sa mi to ozývala v bruchu: spravil to Nnamabia, vedela som to. Vedel to aj môj otec. Poznamenal, že žalúzie boli odchlopené zvnútra a nie zvonka (to sa nepodobalo na Nnamabiu, bol predsa bystrejší, ale možnože sa náhlil, aby sa ešte stihol vrátiť na omšu pred koncom) a že vlamač presne vedel, kde má mamka šperky – v ľavom rohu kovovej truhlice. Nnamabia dramaticky hľadel na otca, v očiach sa mu zračilo ublíženie a povedal: „Viem, že som vám obom v minulosti spôsobil hroznú bolesť, ale takto by som vašu dôveru nikdy nenaštrbil.“ Povedal to po anglicky a použil nepotrebné slová „hrozná bolesť“ a „naštrbiť“, ako vždy, keď prešiel do obrany. Vzápätí vypochoďoval zadnými dvermi a v tú noc sa nevrátil domov. A neukázal sa ani druhú noc. A ani tú po nej. Prišiel až o dva týždne, vyziabnutý, razilo z neho pivo a so slzami v očiach hovoril, že ho to mrzí, že strelil šperky hauským obchodníkom v Enugu a všetky peniaze sú fuč.

„Koľko ti dali za moje zlato?“ spýtala sa ho mamka. Keď jej to povedal, chytila sa za hlavu a zaplakala: „Achjaj! *Chi m egbuo m!* Môj Boh ma zabil!“ Ako keby si myslela, že to najmenej, čo mohol spraviť, bolo aspoň vyhandrkovať dobrú cenu. Chcela som jej dať facu. Otec bratovi nakázal, aby o tom všetkom spísal správu: ako tie šperky predal, na čo a s kým minul peniaze. Nemyslela som si, že Nnamabia napíše pravdu, a ani to, že môj otec sa domnieval, že to spraví, ale môj otec profesor mal rád, keď bolo všetko pekne spísané a zdokumentované. Okrem toho mal Nnamabia sedemnásť a starostlivo upravenú bradu. Bolo to obdobie medzi strednou a vysokou školou a na výprask bol už predsa len pristarý. Čo iné mohol otec urobiť? Nnamabia však správu spísal a otec ju založil do oceľového šuplíka v svojej pracovni, kde si uchovával naše školské práce.

„Takto zraniť svoju matku...“ bola tá posledná vec, ktorú otec povedal, vlastne zamrmlal.

Lenže Nnamabia vôbec nemal v úmysle zraniť mamku. Urobil to, lebo jej šperky boli to jediné, čo malo u nás doma aspoň nejakú cenu: celoživotná zbierka solídnych kusov zlata. Urobil to tiež preto, že to robili aj iní profesorskí synovia. V našom pokojnom univerzitnom kampuse v Nsukke bolo obdobie krádeží. Chlapci, ktorí vyrástli na Sesame Street a na knihách Enid Blytonovej, na raňajky jedli cereálie a chodili na základnú školu pre univerzitných zamestnancov v slušivo vyleštených hnedých sandáloch, teraz prerezávali sieťky proti komárom na oknách svojich susedov

a susediek, odchlápali sklenené žalúzie a vkrádali sa dnu, aby si odniesli televízory a videorekordéry. Zlodejov sme poznali. Nsukkský kampus bol taký malý – domy sa krčili vedľa seba na uliciach so stromoradiím a oddeľovali ich iba nízke živé ploty –, že nebolo možné nevedieť, kto je vinník. Bez ohľadu na to sa však ich rodičia – profesori a profesorky –, keď sa stretli v univerzitnom klube, v kostole či na fakultných poradách, aj naďalej sťažovali na luzu z mesta, ktorá chodí kradnúť do ich posvätného kampusu.

Zlodejstvá páchali populárni chlapci. Večer jazdili na rodičovských autách, v ktorých odsunuli sedadlá dozadu a nachahovali sa za volantom. Osita, sused, ktorý nám ukradol televízor iba pár týždňov pred incidentom s Nnamabiom, bol hybký, akýmsi zádumčivým spôsobom pekný a pohyboval sa s mačacou gráciou. Košele mal vždy dokonale vyžehlené a ja som ho zvykla sledovať cez živý plot, pri pohľade naňho som zatvárala oči a predstavovala si, ako kráča ku mne a hovorí mi, že som jeho. Nikdy si ma ani nevšimol. Keď nás vykradol, moji rodičia sa nevybrali do domu profesora Ebubeho a nepovedali mu, nech svojmu synovi prikáže vrátiť nám naše veci. Namiesto toho verejne vyhlásili, že to bola dajaká luzu z mesta. Vedeli však, že to bol Osita. Osita bol o dva roky starší ako Nnamabia; väčšina chlapcov, ktorí kradli, boli o čosi starší ako Nnamabia, a možno práve preto môj brat neukradol nič z cudzieho domu. Možno sa necítil dosť starý alebo dosť kvalifikovaný na niečo väčšie ako mamkine šperky.

Nnamabia vyzeral presne ako mamka, mal rovnakú svetlú medovo sfarbenú pleť, veľké oči a veľkorysé, dokonale zaoblené ústa. Keď nás mamka vzala na trhovisko, trhovníci pokrikovali: „Hej, madam! Prečo ste svoju svetlú pokožku minuli na chlapca a dievčatu ste nechali takú tmavú? Načo je chlapcovi všetka tá krása?“ A mamka sa vždy zachichotala, ako keby za bratovu vzhľadnosť prevzala huncútsku a veselú zodpovednosť. Keď Nnamabia v jedenástich hodil kameň do okna svojej triedy a rozbil ho, mamka mu dala peniaze na jeho výmenu a otcovi o tom nepovedala. Keď v druhej triede stratil knižky z knižnice, jeho triednej učiteľke tvrdila, že mu ich ukradol náš pomocník v domácnosti. Keď v tretej triede z vyučovania odchádzal skôr na katechizmus a potom vysvitlo, že tam ani raz nebol, a preto nemohol ísť na sväté prijímanie, v deň skúšok povedala ostatným rodičom, že má maláriu. Keď si vzal kľúč od otcovho auta a vtlačil ho do mydla, ktoré otec našiel skôr, ako ho Nnamabia stihol zobrať k zámočníkovi, vyjachtala niečo v zmysle, že len experimentoval a je to hlúposť. Keď z pracovne ukradol otázky na písomku a predal ich otcovým študentom a študentkám, nakričala naňho, ale potom ho pred otcom obhajovala, že Nnamabia má predsa len šesťnásť a mal by dostávať vyššie vreckové.

Neviem, či Nnamabiu hrýzlo svedomie pre to, že jej ukradol šperky. Z bratovej dobrotivej, usmievavej tváre som nie vždy vedela vyčítať, čo si naozaj myslí. A my sme o tom nehovorili. Ani keď mamke sestry poslali zlaté náušnice,

ani keď si kúpila náušnice a privesok od pani Mozie, mondennej dámy, ktorá dovážala zlato z Talianska a ku ktorej sa raz do mesiaca vypravila autom, aby jej zaplatila splátku. To, že jej Nnamabia ukradol šperky, sme už nikdy potom nerozoberali. Bolo to, akoby tváriť sa, že Nnamabia neurobil všetky tie veci, ktoré urobil, by mu malo dať šancu na nový začiatok. O vlámaní by už nepadlo ani slovo, nebyť toho, že Nnamabiu o tri roky nato – keď bol tretiak na univerzite – zatkli a zadržali na policajnej stanici.

V našom pokojnom univerzitnom kampuse v Nsukke vládlo obdobie kultov. Boli to časy, keď po celej univerzite boli rozvešané tabuľky, ktoré tučným písmom oznamovali Povedz NIE KULTOM. Najznámejšími z nich boli Čierna sekera, Bukanieri a Piráti. Kedysi to možno bývali neškodné bratstvá, ale vyvinuli sa a teraz sa nazývali „kulty“. Boli to osemnásťroční chalani, ktorí sa naučili napodobňovať frajerský štýl amerických rapových klipov a podstupovali tajné a podivné iniciačné rituály, ktoré sa občas končili smrťou niektorých z nich na kopci Odim. Zbrane, brutálne prisahy vernosti a sekery sa stali bežným javom. Bežným javom sa stali aj vojny medzi jednotlivými kultmi. Nejaký chalan sa napríklad chtivo pozrel na dievča, z ktorého sa vykľula priateľka Caponeho Čiernej sekery, a toho chalana neskôr, keď kráčal k stánku po cigarety, bodli do stehna, lenže z neho sa zase vykľul člen Bukanierov, a tak sa jeho bukanierski druhovia vydali do pivárne a postrelili najbližšieho čiernosekerovca do pleca. Na druhý deň potom nejakého chalana

od Bukanierov zastrelili v jedálni, kde jeho telo padlo do hliníkových misiek s polievkou, a ešte toho večera nejakého chalana z Čiernej sekery, ktorý bol vo svojej izbe v služobníckej časti jedného docenta, dosekali na smrť a jeho CD prehrávač postriekala krv. Nedávalo to žiaden zmysel. Bolo to také nenormálne, že sa to rýchlo stalo normálnym. Dievčatá zostávali po prednáškach na internáte, vyučujúci sa triasli, a len čo nejaká mucha zabzučala o trošku hlasnejšie, už sa ľudia báli. Privolali teda na pomoc políciu. Policajti prefrčali cez kampus v rozheganom modrom Peugeote 505, z okien im trčali hrdzavé zbrane a mračili sa na študentstvo. Nnamabia sa vrátil z prednášok so smiechom. Podľa neho sa polícia bude musieť posnažiť viac; chlapci z kultov majú modernejšie zbrane – to vedel každý.

Rodičia hľadeli na bratovu vysmiatu tvár s tichou obavou a ja som vedela, že aj oni sa pýtali, či je Nnamabia v kulte. Občas som mala pocit, že je. Chalani z kultu boli totiž obľúbení a Nnamabia bol veľmi obľúbený. Chlapci naňho volali jeho prezývku – „Funk!“ –, a vždy keď prešiel okolo, podávali si s ním ruky, a dievčatá, najmä populárne baby, ho pri pozdrave objímali o trochu dlhšie, než by sa patrilo. Chodil na všetky párty, umiernené v kampuse aj divokejšie v meste, a bol to ten typ chalana, ktorý imponoval babám aj chalanom zároveň, typ, čo vyfajčil krabičku rothmansiek denne a mal povest človeka, ktorý dokáže stiahnuť dve basy piva na jedno posedenie. Inokedy som zas mala pocit, že v kulte nie je práve preto, že je taký obľúbený, a zdalo sa, že jeho štýl je skôr

kamarátif sa s chalanmi zo všetkých kultov a nebyť na nože s nikým. A tiež som si nebola celkom istá tým, že môj brat mal všetko potrebné – guráž či neistotu – na to, aby vstúpil do kultu. Jediný raz, čo som sa ho spýtala, či je v kulte, na mňa prekvapene zažmurkal tými svojimi dlhými a hustými mihalnicami, ako keby som to mala vedieť, a odpovedal: „Jasné, že nie.“ Verila som mu. Otec mu tiež veril. No naša viera nebola nič platná, pretože ho už zatkli a obvinili z príslušnosti ku kultu. To „Jasné, že nie“ mi povedal, keď sme ho boli po prvý raz navštíviť na policajnej stanici, kde bol držaný.

Stalo sa to takto. Jeden sychravý pondelok štyria členovia kultu čakali pri bráne do kampusu a prepadli profesorku v červenom mercedese. Priložili jej k hlave zbraň, vyhnali ju z auta a odviezli sa k strojárskej fakulte, kde zastrelili troch chlapcov, ktorí práve vychádzali z prednáškových miestností. Bolo poludnie. Ja som sedela vo vedľajšej triede, a keď sme začuli ostré rany, ako prvá vybehla von naša vyučujúca. Bolo počuť hlasný krik a schodiská sa zrazu zaplnili predierajúcim sa študentstvom, ktoré nevedelo, ktorým smerom utekať.

Vonku na trávniku ležali tri telá. Červený mercedes so škripajúcimi pneumatikami odfičal preč. Mnohí študenti a mnohé študentky si narýchlo zbalili veci a šoféri mototaxíka *okada* si za cestu na stanovište autobusov pýtali dvojnásobnú taxu. Rektor oznámil, že večerné vyučovanie sa ruší a všetci musia po deviatej hodine zostať doma. Nedávalo mi to zmysel, veď k strelbe došlo za bieleho dňa,

a najskôr to nedávalo zmysel ani Nnamabiovi, pretože v prvý deň zákazu vychádzania sa neukázal doma. Predpokladala som, že zostal u kamaráta, aj tak nie vždy nocoval doma. Na druhé ráno prišiel za rodičmi ochrankár s oznámením, že Nnamabiu zatkli v bare s nejakými chlapcami z kultu a odviezli ho preč v policajnej dodávke. Mamka skríkla: „*Ekwuzikwana!* To nehovorte!“ Otec sa ochrankárovi pokojne poďakoval a zaviezol nás na policajnú stanicu v meste. Tam nám strážnik, ktorý ožúval špinavý vrchnák od pera, povedal: „Myslíte tých kultovcov, ktorých sme zatkli včera večer? Previezli ich do Enugu. Veľmi vážny prípad! Musíme s tými kultmi raz a navždy zatočiť!“

Vrátili sme sa do auta a zmocnil sa nás nový strach. Nsukka – náš pomalý, od sveta odrezaný kampus a ešte pomalšie a od sveta ešte väčšmi odrezané mesto – sa dala zvládnuť; môj otec poznal policajného veliteľa. Lenže Enugu bolo anonymné, hlavné mesto štátu s mechanizovanou divíziou nigérijskej armády a policajným riaditeľstvom a dopravnými policajtmi na rušných križovatkách. Tu mohla polícia, keď je nútená produkovať výsledky, robiť to, pre čo je známa: zabíjať ľudí.

Enuguská policajná stanica sa nachádzala v rozľahlom areáli s množstvom budov obohnanom múrmi. Pri bráne vedľa nápisu ÚRAD POLICAJNÉHO KOMISÁRA sa kopili zaprášene vraky áut. Otec zamieril k obdĺžnikovému bungalovu na druhom konci areálu. Mamka podplatila dvoch policajtov